

hiszen Fehéroroszországban járunk. A szerző remekül elegyíti írásában az ősi, mitikus fehérorosz legendákat az olyan, a mai napig aktuális és fájó kérdésekkel, mint a nyelvhasználat és nyelvtudás (oroszl vagy fehérorosz) problematikája. Witold Szablowski *Táncoló medvék* (2018) című riportjának egy főleg cigányok lakta észak-bulgáriai falu a helyszíne, ahol mindenki megsínylette a Szovjetunió széthullását és a kolhozok megszűnését, és ahol bevett szokás medvét tartani háziállat gyanánt. Magdalena Rittenhouse *New York. Mannahattától a Ground Zeróig* (2013) címet viselő írása pedig New Yorkban játszódik, de ne higgyük, hogy ez olyan riport lesz, amely végre nem a világ végére kalauzolja az olvasót. A Nagy Almán belül ugyanis a nyomornegyedek és azok lakóinak élete tárul fel előttünk, egészen a XIX. század végétől kezdve. Maciej Wasielewski *Holnap befut a királynő hajója* (2013) című megrázó riportja a brit fennhatóság alá tartozó Pitcairn-szigetek szinte még törzsi világába repíti az olvasót. A szigetlakók közt élesen elkülönül a fiúk és a lányok világa, előbbieket életének természetes része utóbbiak rendszeres megerőszakolása, amiért végül bíróság elé kerülnek. Iza Klementowska *A fűcán* (2014) című írásának főhőse António de Oliveira Salazar, Portugália diktatórikus miniszterelnöke, akit különböző történetekben, helyzetekben ismerhetünk meg.

EWA WINNICKA

Óvatosan felnyitom a koporsó fedelét

Jacek, 41 éves, London

„Nemzetközi temetések és hamvasztás” – áll a hirdetés a helyi londoni lapokban. Telefonálok, kíváncsi vagyok, hogyan szerez magának piacot egy kis üzletember ebben az idegenek előtt hagyományosan zárt iparágban. Hammersmith kerületbe beszéljük meg a találkozót. Elmeséli, hogy Lengyelországban elváltak a feleségével. Kapcsolatai – ahogy mondja – általában négy évig tartanak, utána szakítanak, ő pedig egy táskával nekivág a nagyvilágnak. Legutóbb éppen elsétált egy munkaközvetítő ügynökség mellett. Bement, megkísértették az ajánlatok. Pár nap múlva már Liverpoolban volt, ahol szórólapokat hordott ki. London volt a következő állomás.

A Eusten-állomási Burger King főnöke lengyel volt, így felvett mosogatónak. A nyelvi hiányosságaim miatt még másfél évig nem mehettem ki a vevőkhöz.

Örülhettem viszont a személyes sikereimnek. Mikor megérkeztem Angliába, száznyolc kilót nyomtam, ez négy hónap munka után a Burger Kingben lement nyolcvanra. Ha az ember „hozd ide, tedd oda, söpörd össze” munkakörben dolgozik, bőven van alkalma mozogni, a hamburgerek látványától pedig elmegy a kedve a fast foodtól.

Figyeltem a vendégeket. Mennyi hamburgert képes megenni egy ember egyszerre! Odagurul a kasszához, ahol kiszolgálók; szándékosan mondom, hogy gurul, mert annyira el van hívva, hogy menni már nem tud, de újra és újra teljes menüt rendel, dupla adag sült krumplival és kólával. És nem azért, mert szegény, hanem mert türelmetlen és a szokások rabja. Még lusta is, nehogy elfáradjon rágás közben. Immár vékony emberként undorodtam ezektől. Eszembe nem jutott, hogy ebédszünetben a saját húspogácsánkért nyúljak. Ugyanezért a pénzért valahol máshol ehetek valami egészségesebbet, ugyanekkor mennyiségben. Tésztát, teszem azt.

Időközben előléptettek részlegvezető-helyettesé. A jellemem segített hozzá. Délután hat óra van, de ha nem végeztem a munkámmal, természetesen maradok túlórázni, aztán jövök reggel hatra, kezdem a munkát, és ennyi. Egyéb olyan képességeim is vannak, amelyek számomra természetesek, de Nagy-Britanniában szokatlanok. Meg tudok javítani egy kapcsolót, be tudok csavarni egy villanykörtét, vissza tudom tenni a széteső lemezeket. A mi részlegünkön állandóan tönkrement valami. Ha kihívtunk egy vállalkozót a részlegbe, az mindig aranyárban számlázott. A cégem, amelynek franchise-a van a McDonald's-ban, a Burger Kingben, és pályaudvarok licence-ét vásárolja fel, hamar rájött, hogy kivételes munkaerő vagyok. Mivel mindent meg tudok javítani, és jó a hozzáállásom a munkához gyorsan kapaszkodtam felfelé: lábtörlőből és tányérmosogatóból supervisor lettem, majd shift manager, végül pedig a nagyfőnök helyettese. És mindezt alapfokú angol nyelvtudással! Jól eltervezett fortélyoknak köszönhetően sikerült az előmenetel. Először új feladatokat sajátítottam el, aztán megtanultam az új előírásokat, és csak a legvégén mentem el a tanfolyamra, hogy papírt szerezzek.

Két év elteltével már ugyanabban a pozícióban voltam, mint az a Tomek, aki teljesen kezdőként felvett. Én két évig dolgoztam azért, amiért Tomek hét évig. Úgyhogy vezettük a Burger Kinget, amely első helyre került az üzemegek között.

A mi Burger Kingünknek négyszázötvenezer font az éves forgalma. Ez azért is kivételes, mert harminc méterrel odébb is volt egy hasonló Burger King, hasonló forgalommal. Ebből arra következtettünk Tomekkel, hogy valóban rengetegen eszik ezeket a szendvicseket.

De én többre vágytam. Mit csináltam azon kívül, hogy dolgoztam? Spóroltam. Például a lakáson. Én olyan ember vagyok, akinek vannak céljai. Másoknak talán nincsenek. Meggyőződéseim, hogy nem azért élek, hogy felemésszem a pénzt. A munkahelyemen megismertem egy bangladesit. Egy szobában laktam vele. Én az emeletes ágy felső szintjén, ő lent. Hét másik haverja lakott még a lakásban. Mivel rengeteget dolgoztunk, csak ritkán láttuk egymást. A bangladesiek nagyon pozitív emberek, bár szülőhazámban, Lengyelországban nem sok dolgom akadt velük. Az biztos, hogy más a kultúrájuk.

Vécéhasználat után a kagylóból mossák meg magukat, ezért folyton össze van fröcskölve a padló. Van, hogy ugyanazzal a kezükkel esznek és etetik egymást, amellyel előtte megmosakodtak. Mindennap rizst és curryvel megszórt csirkét készítenek. Furcsa, hogy mindannyian együtt hálnak, csókolóznak, ölelkeznek. Mélyebbre nem nézek a takaró alá.

Lakótársaim húszasok-harmincasok voltak, hivatalosan tanultak, így lehetett legális munkájuk – legfeljebb heti húsz órában. Túl sokat tévéztek, ez volt az igazi tanulmány.

A vallást illetően a Burger Kingemben mindenki egyetértett abban, hogy le-hessen bevinni imaszőnyegeket. Amikor eljött az ideje, a kolléga fogta a szőnyeget, átment egy üres szobába, imádkozott, visszajött, és mindenki boldog volt.

Örültem, hogy új szokásokat ismerhetek meg, de egy év elteltével már vágytam rá, hogy egyedül lakjak egy szobában. Kibéreltem egy nyolcszobás házat a Wood Greenen. Nem magamnak. Hét szobát kiadtam, havi hatszáz fontot kerestem tisztán. Máig megvan ez a ház. Áll és dolgozik. Nekem.

Hogy legális-e továbbadni bérbe a szobákat? Az ingatlanközvetítő ügynökség szerint öt főig igen. Az én házamban persze egy kicsivel többen laktak, és a vérbeli angol szomszédaim panaszt is tettek a Councilnál, hogy túl sokat csapkodjuk az ajtókat. Három év után! Kijöttek a Counciltól ellenőrizni, nem találtak semmit, de a rossz szájízem megmaradt.

Ami a bérlőket illeti, megválogatom őket. Jó szemem van hozzá, és általában tudom, ki az, aki rendben van, és ki nem fizetné időben a bérlési díjat. Nekem még senki nem tartozott. A kábítószer az egyetlen probléma. Időnként elnézem a fiúkat, akik mindent elhegedülnek, mint a tücsök a mesében. Vodka, drogok. Eszükbe se jut, hogy arra gondoljanak, mi lesz tíz év múlva. Kettejüket kidobtam, mert amfetaminoztak, és még terjesztették is a szert. Minden vasárnap jött hozzájuk négy díler. Úgy jöttem rá, hogy meghallottam, a kertünkben egyezkednek. Nem csináltam cirkuszt. Annyit mondtam: „Kapsz két hetet, és ne is lássalak.” Semmi agresszió.

Van egy albérlőm, egy fiú, aki talán szív valamit. De azt semmiképp sem engedem, hogy áruljanak.

Visszatérve a munkára: nem nehéz kitalálni, hogy elegendem lett. Betöltöttem a negyvenet, és bár lehet, hogy nem beszélek túl jól angolul, de saját vállalkozást akartam indítani, ahogy Lengyelországban is nyitottam egyiket a másik után. Először élelmiszerboltra gondoltam. Aztán megszámloltam, hogy van már ötszáz lengyel élelmiszerüzlet, és arra jutottam, ez nem egy innovatív ötlet. Amikor meghalt a nagynéném Írországban, megvilágosodtam. A nénikém az unokatestvéremet látogatta meg Dublinban, és sajnos meghalt. Rossz volt nézni, mennyit küzd a család, hogyan erőlködnek, hogy elszállíthassák a nénit Lengyelországba, milyen sok a formalitás, a küzdelem a szállítás ügyében. „Ó, ez nekem való lenne – gondoltam. – Annyi lengyel él Nagy-Britanniában, biztosan lennének kuncsaftok.”

Felhívtam a városházát, és megkérdeztem, hogyan lehet temetkezési vállalkozást nyitni. Mik a formalitások, mik a holttestek szállításának szabályai? A hivatali dolgozók azt talán tudják, hogyan lehet segílyhez jutni, de azt nem, ho-

gyan kell egy ilyen vállalkozást beindítani. Vagy rosszindulatúak. A brit temetkezési szolgáltatások egyesülete sem válaszolt. Majdnem egy évig elemeztem a működés alapszabályait. Végül kivettem egy szép házat, vettem egy autót, amelyet Lengyelországban átalakítottam halottszállítótá, készítettem egy modern hűtőházat, bevásároltam koporsókból és urnákból, újsághirdetéseket adtam fel, leültem az íróasztalom mögé, és vártam a kuncsaftokat. Az első évben nem hívott senki. Ha valaki esetleg meghalt, jelentkezett a család Lengyelországból, és felbérelt a munkára egy lengyelországi céget. Megszokásból. De én végig hittem, hogy jóval egyszerűbb felhívni engem, Angliában. Mert én gyorsan odamegyek, elhozom, felöltöttem a klienst, és elintézem a formaságokat, mivel tudom, hogyan kell. Egy ilyen lengyel cég elszállítja a holttestet, de azt már nem tudja megszervezni, hogy helyben elhamvasszák.

Vártam és vártam. Nem tehettem le a vállalkozásról, Angliában az nem ilyen egyszerű. Ha az ember kivesz egy irodát, legalább két évig kell bérelnie. Magas kauciót is fizet, hitelt vesz fel, melyet vissza kell fizetni. És folyvást beleesik a külföldieknek állított csapdába. Kissé későn tudtam meg, hogy az üzletembereknek havi ötszáz font üzleti adót kell fizetniük a városházának. Éppen nem volt pénzem. Gondoltam, majd később befizetem. A második részlettel is elcsúsztam. Aztán beidézték a bíróságra, hogy hatezer fonttal adósa vagyok a hivatalnak, mert az már nem bízik bennem, és az egész következő adóévre előre kéri a pénzt. Itt nem tréfálnak. Ebben az országban nagyon könnyű céget alapítani, de megkövetelik az adófizetést. Én ezt nevezem kulturális különbségnek. Mert ha Lengyelországban nem fizeted ki a bírságot, akkor egy év múlva kapsz egy idézést öt százalékkal magasabb összeggel. Itt azonnal csődbe mész. Ez óriási stresszt okoz, ugyanakkor gyorsan meg is tanulja az ember a vonatkozó szabályokat.

Fizikai munkát kellett vállalnom, hogy fenn tudjam tartani a céget és fizetni tudjam az adókat. Csak akkor nyugodtam meg, amikor valaki szólt, hogy két évbe telik, amíg egy cégre felfigyelnek az emberek. Bíztam benne, hogy a könnyű temetés ötlete tetszeni fog nekik.

Egy negyvenéves férfi volt az első kliensem. A felesége és két gyerek maradt utána. Néhány éve mindannyian Angliában laktak. A férfi rengeteget dolgozott egy építkezésen, reggel rosszul lett, bevitte a mentő a kórházba, estére meghalt. A túlzott szakmai ambíció sajnos a lengyelek réme. Nem törődnek az egészségükkel, ha el is mennek orvoshoz, csak paracetamolt kapnak, nem elég ügyesek, képtelenek többet kiharcolni.

Ez az úr Southamptonban igényelte a szolgáltatást. Ez az a kikötő, amelyből a Titanic indult, nagyon érdekes. Természetesen elmentem a Titanic Múzeumba. Érdekes dolgokat tud meg munka közben az ember, sok helyre eljut, időnként furcsa rakománnyal a csomagtartóban. Fejlődik az üzlet.

Elhoztam a férfi testét a kórházból, és elküldtem a szeczeni üzembe, ott tették el. A családja még Angliában elbúcsúzott tőle, mielőtt lezártuk a fémkoporsót. A külföldre szállításhoz használt koporsónak mindig fémből kell lennie. A faanyag csak külső dekoráció. Egy ilyen koporsót – ezt jó, ha tudja – már nem nyitunk fel.

Ezt az első férfit követően szállingózni kezdtek a kuncsaftok. Biztosan hallott azokról a gondokról, amelyekkel az emigrációban szembetalálja magát az ember. Könnyen hibázhat, elveszítheti a munkáját. Rengeteg lengyel szenved a magánytól. Az otthoni kapcsolatok megszakadnak, az újak nem bizonyulnak tartósnak. Van róla tapasztalatom. Sok az olyan internetes oldal, ahol ismerkedni lehet. Több ezer férfi és nő, ki mit akar. Az emberek sokat dolgoznak, Londonban borzasztó nagyok a távolságok, nem fejlődnek úgy ezek a kapcsolatok, ahogy kellene. Nem úgy van, hogy megismerek egy lányt, először félénken megszólítom, elmegyünk kávézni, a következő héten esetleg moziba, kivirágzik a kapcsolat, tartós lesz a szerelem, és együtt maradunk. Itt hétközben nem jön össze a találkozó, mert este kilencig dolgoznak az emberek, a kocsmákban tízig. Marad a szombat. Moziba nem megyünk, mert drága, és nem értünk semmit, kávézóba sem, az is túl sokba kerül. Mondjuk, tegnap megismerkedtünk a neten, ma elmegyünk sörözni, aztán már túl késő van, ó, nem tudsz hogyan hazamenni, aludj nálam. Hogy mi lesz utána, azt majd meglátjuk. Csakhogy mikor felébred az ember, nincs miről beszélgetni, eltűnik a közelség. És egy vagy két hét múlva már nincs kedve az embernek egy hasonló kalandhoz a város másik végében. Ugyanúgy mardos a magány, ahogy előtte.

Így a klienseimnek több mint a fele öngyilkos. Huszonöt és harmincöt év közötti fiatal emberek, rettentően sajnálom őket, mondhatni, teljesen értelmetlenül halnak meg. A lengyel kollégám, aki Lengyelországba szállítja az ügyfeleket, nagyon csodálkozik. Van, hogy hármasával-négyesével szállítja a testeket. Egyetlen nőt sem ismerek, aki bármi kárt tett volna magában. A férfiak azonnal felkötik magukat. Legutóbb a múlt héten volt ilyen esetem. Egy huszonnyolcéves fiú Közép-Angliában betört egy lengyel templomba, és felakasztotta magát a kapu kilincsére. Ennek a fiúnak gondjai voltak saját magával. Agresszív volt, nem jött össze neki a barátnőjével. Két hónappal korábban szakítottak. A lány egyébként nagyon rendes volt. Kifizette a szállítást Lengyelországba, és minden szükséges holmit bepakolt a koporsóba. Keresztet, láncot, pénzt, mivel a fiú olyan helyről származott, ahol lennie kell pénznek a koporsóban.

Ha szabad egy megjegyzést. Az a benyomásom, hogy felkészületlenül jönnek az emberek Angliába dolgozni, egyik napról a másikra élnek. Ha elvesztik a munkájukat, nem tudják kifizetni a lakás bérleti díját. Ha valaki két hétig nem fizet, mehet a híd alá. Ha nincs aranytartaléka, amiből kihúz egy hónapot és munkát talál, hajléktalan lesz. Szégyell hazamenni Lengyelországba, depresszióba esik. Küzd az életéért. Én sajnós az útja végén állok. Egyre többen akarnak Angliában temetkezni. Mert már az egész család itt él. A hamvasztást választják. Meg kell mondjam, ez költséges mulatság. Ezernyolcszáz font a hamvasztás, de egy urnás sírhely a temetőben már háromezer. A városi hivatalok szerencsére hozzájárulnak a költségekhez.

Mindenki azt kérdezi, félek-e a klienseimtől. Nem félek, én nem hiszek abban, hogy van valahol egy másik élet, bár az utóbbi időben egy kissé meginogtam. Éjszakánként nem álmodom az ügyfeleimmel. Időnként beszélök hozzájuk, megsimogatom őket, úgy gondolom, jól bánok a halottakkal. Nincsenek autóbalesetes kuncsaftjaim, akik csúnyák lennének. Ezek úgy néznek ki, mintha aludnának.

Csak a boncolás nyomai és esetleg a kötél okozta seb a nyakukon árulják el, hogy felakasztották magukat.

Talán a családok túlzott spórolása az egyetlen technikai probléma. Legutóbb is volt egy öngyilkosom, akinek a családja úgy döntött, fog egy kombi autót, és hoz egy olcsóbb koporsót Lengyelországból. Engem arra béreltek fel, hogy elintézzem a formalitásokat, és átvegyem a holttestet. Felöltöztettem népviseletbe a megboldogultat, rakom be a koporsóba, de az túl kicsi, kilógnak a lábai. Kiveszem a párnát, de így sem jó. Rakom a fejét balra, semmi, aztán jobbra, semmi. Mint egy horrorfilmben, mert két óra múlva lesz a hamvasztás. A család ott áll és figyel. Végül térdben behajlítottam a lábát. Nem elég, hogy öngyilkos lett szerencsétlen, itt hagyta a lányát, a fiát, a volt feleségét és a nővérét, az utolsó útjára meg túl kicsi koporsóban küldik.

Ami a szervezeti problémákat illeti, nagyon nehéz az itteni temetkezési társaságok tagjává válni. Szeretnék oda tartozni, mert akkor egy külön, kórházakban osztogatott szórólapon is említenék a céget. Így sok klienst happolnak el az orrom elől. De azt kell mondanom, egyenesbe jöttem. Az ünnepek alatt nagy a forgalom, a nyári szünetben kisebb. Van, hogy tíz ügyfél havonta, de van, hogy csak kettő. Sok urnát és koporsót adok el, új üzletágakat is fejleszttek. A temetkezési kiegészítőkben van a jövő.

Nagyon szeretem a munkámat. A kliensek családja általában nagyon kedves. Meghívják a szertartásra, aztán úgy SMS-ezünk, mint a közeli ismerősök. Sok lengyelnek elkerekedik a szeme, amikor meglát. Többségük egyszerű helyeken dolgozik, nekem meg temetkezési vállalkozásom van. A szenvedélyem, a büszkeségem.

Nagyjából egy évvel azután, hogy Jacokkal beszélgettem, kaptam tőle egy levelet. „Szeretnék eldicsekedni, hogy egyre inkább beindul a cégem. Jelenleg hat temetést készítek elő egyszerre egész Angliában, köztük van Franciszek úr temetése is, akit két hete ölték meg Londonban; talán hallott róla. Még hétvége is dolgozom.”

NÉMETH ORSOLYA fordítása